

In de Staphorster "bissekist" lag kleding van de vrouw. Rokken die niet werden gedragen, werden netjes opgevouwen en in de kist gelegd. Zo hield de rok rechte plooiën en werd hij meteen geperst.

Het verschil tussen Marker jongens- en meisjeskleding was tot hun zesde jaar subtiel: beiden droegen rokken.

De Spakenburgse kraplap was ooit een klein doekje, maar kreeg in de loop van de jaren een steeds grotere omvang.

De schelpvormige muts uit Arnhemuiden (midden) heeft een omtrek van meer dan 2 meter.

Een Staphorster man draagt een wit hemd met gouden knopen. Aan de dikte van de knopen kon je zien hoe rijk de boer was.

Plattelandsfolklore in Amsterdam

tekst Anne Vader
beeld Eran Oppenheimer

Mutsen uit Marken, schorten uit Staphorst en oorijzers uit Urk. Het nieuwe Klederdrachtmuseum in Amsterdam toont plattelandsfolklore met een geschiedenis.

Honderd uren haakwerk zitten er in de Spakenburgse mutsjes. Zestig spelden waren nodig om de ronde kap uit Marken in elkaar te zetten. En de handtassen die bij veel streekdrachten werden gedragen, tellen soms wel 30.000 kralen. Bezoekers van het vorige maand geopende Klederdrachtmuseum kunnen hun hart ophalen aan dit soort weetjes over oud-Hollandse kleding uit allerlei streken van het land.

Het Klederdrachtmuseum is gevestigd in een zeventiende-eeuws rijksmonument aan de Amsterdamse Herengracht. De collectie omvat kledij voor zomer en winter, huwelijk en rouw, zondags en doordeweeks, kinderen en volwassenen, getrouwde en vrijgezelle vrouwen.

Oprichtster Jolanda van den Berg komt zelf niet uit een streek waar kraplappen, oorijzers en rijglifven het staatsbeeld bepaalden. „Ik heb de combinatie van stoffen in klederdracht altijd mooi gevonden, evenals de verhalen en geschiedenis erachter”, vertelt ze.

Van den Berg is zich ervan bewust dat het einde van de klederdrachttraditie in zicht is: het aantal dragers wordt zeldzamer. „Maar ik wil niet dat ook de verhalen verdwijnen.”

Audiotour met accent

Oud-Hollandse dracht is volgens haar wel in streekmusea te zien, maar een totaaloverzicht op één plek ontbrak vooralsnog. „Bij het Openluchtmuseum bevindt zich momenteel alles in depot, en het Zuiderzeemuseum toont alleen kleding uit de omgeving.”

Van den Berg koos bewust voor de hoofdstad, waar „de meeste mensen komen die meer van Nederland willen zien. Toeristen die maar een paar dagen in Amsterdam zijn, hoeven nu de stad niet uit om ook iets van het platteland te zien.”

Museumbezoekers kunnen door de zeven ruimten een audiotour volgen via een app. Voor mensen

zonder smartphone is er een tekst op papier beschikbaar. Zes kamers staan in het teken van de kleding uit een bepaalde regio. Van den Berg heeft daarvoor een selectie gemaakt van „de meest herkenbare en uitgesproken” traditionele streekkleding: die uit Volendam, Marken, Hindeloopen, Staphorst, Spakenburg, Urk en Zeeland.

In de aparte kamer staan vitrines met kappen: de Friese floddermuts en Rijnlandse mopmuts, maar ook de lange kap uit Vlaardingen en de keuvelmuts van de Zuid-Hollandse eilanden. Ook zijn daar oorijzers te zien in allerlei soorten en maten – van hoekige gouden plaatjes tot halve helmen.

Volendamse zeemansbroek

Vanaf volgende maand kunnen bezoekers zich ook laten fotograferen in Volendamse dracht. „Die is het makkelijkst om aan te trekken”, zegt Van den Berg.

In de Volendamse ruimte kunnen bezoekers nu al kennismaken met een meisje in een pastelkleurig communiciekleedje en een bruidspaar in klassieke kleding. Om de rok van de bruid goed in plooi te krijgen, werd deze na het plooiën en inrijgen onder een matras bewaard. De bruidegom draagt een zeventiende-eeuwse zeemansbroek met waterafstotende pij-stoffen, vertelt een Volendamse vrouw – hoorbaar aan het accent – via de app.

De meeste fragmenten zijn ingesproken door streekbewoners. Zo ook de toelichting bij de klederdracht uit Hindeloopen – compleet met gedichtje in de eigen taal van het Friese stadje.

Getrouwde vrouwen uit Hindeloopen bedekten hun hart met een omslagdoek, om te laten zien dat hun hart bezet was. In hun kleding zitten Oost-Indische bonten en stoffen verwerkt die VOC-schepen meebrachten uit India. Vrouwen kochten de exotische stoffen in de gouden eeuw als ze hun mannen ophaalden in de haven van Amsterdam.

De Hindeloopse kamer biedt uitzicht op twee schuilkerken in de hoofdstad uit ongeveer dezelfde periode. Links die van de rooms-katholieken, die eeuwenlang hun geloof niet openlijk mochten belijden. Rechts de Singelkerk, waar leden van de doopsgezinde gemeente hun toevlucht zochten.

Staphorster veiling

Een Urker man en vrouw hebben een plekje in de gang van het mu-

Jolanda van den Berg, oprichtster van het Klederdrachtmuseum: „Ik ben me ervan bewust dat het einde van de klederdrachttraditie in zicht is, maar ik wil niet dat ook de verhalen verdwijnen.”

seum gekregen. Opvallend is het kanariegele kant op de muts van de vrouw, die zo wilde laten zien dat ze zich nieuw kant kon veroorloven. Nieuw kant uit België was crèmekleurig. Urkers lieten daarvoor hun kant bij de mutsenmaakster een beetje geel kleuren.

Ging de verkering uit, dan moest ze snel langs de schoenmaker.

Jongens droegen vaak net als meisjes rokken of jurken. Kleine verschillen gaven het onderscheid tussen beiden aan. Zo was de jongensschort uit Marken van blauw-witte batikstof, en niet –zoals bij

lijn gespannen, die vol hangt met kleding en andere kleurige lap-pen. „Als er iemand was overleden of stopte met het dragen van klederdracht, dan werd alles voor de boerderij opgehangen ter bezichtiging. Daarna was er een openbare veiling”, vertelt Van den Berg.

De initiatiefneemster kreeg voor het inrichten van de collectie hulp van zo'n twintig verzamelaars en dragers. Zij kwamen naar de hoofdstad om de originele kleding op de juiste manier bij de poppen aan te trekken. Hun namen staan eervol vermeld op bordjes in de kamers.

Spakenburgse rouwkledij

Een speciale 'rouwgang' hangt vol donkergekleurde stoffen. Bij zware rouw –na het overlijden van ouders of echtgenoot– droegen Spakenburgse vrouwen twee jaar lang dieppaarse kraplappen. Vervolgens gingen ze over op maandenrouw, die vier maanden duurde. Daarna volgde de zevenwekenrouw. Pas daarna kwamen bloemenpatronen weer in beeld.

De rouwkleding in Marken kende maar liefst zeven stadia. Vrouwen uit het voormalige vissersdorp hadden niet alleen speciale kleding voor de periode na het verlies van een dierbare, maar bijvoorbeeld ook voor doop en avondmaal. Omdat deze kledij slechts af en toe werd gedragen, ging ze generatieslang mee. Zo doende is de dracht voor speciale gelegenheden eeuwenoud.

Net als bij de Hindeloopense klederdracht heeft de visserij buiten de landsgrenzen ook haar invloed laten gelden op de mode in Marken. De patronen van de mutsen kwamen uit Schotland en van de Shetlandeilanden, en het borduurwerk uit Scandinavische landen.

De traditionele kleding uit Walcheren, Arnhemuiden, Zuid-Beveland, Axel en Schouwen-Duiveland heeft een plek gekregen in één ruimte. Negentig jaar geleden waren er nog dertien verschillende Zeeuwse streeken. Zuid-Beveland is de enige dracht in klederdrachtdragend Nederland met een rooms-katholieke en een protestantse variant. Het model van de mutsen verschilt, en in tegenstelling tot hun roomse streekgenoten droegen protestantse vrouwen geen blauwe tussenmutsjes om het kant mooi te laten uitkomen. Ook de versiering op de borst was niet aan de protestantse Zeeuwen besteed.

„Toeristen in Amsterdam hoeven nu de stad niet uit om ook iets van het platteland te zien”

Vroeger gebeurde dat met thee, later met oker en met mangaanpoeder van de schilder.

Een andere wetenswaardigheid uit Urk: dames droegen muiltjes met koperen ringetjes in de zolen waarin hun initialen stonden. Kreeg een meisje verkering, dan liet ze vaak de naam van haar vriend in de ene muil zetten, en haar eigen naam in de andere.

de meiden – gebloemd of geruit. In Spakenburg kregen jongens een klapmuts op en meisjes een zwarte "plummuts".

Ook in Staphorst hadden jongens en meiden tot hun derde jaar vrijwel identieke kleding aan. Alleen een rood kordje aan de rand van de wollen mutsjes verraadde dat het er een voor meisjes was. In de Staphorster kamer is een